

Sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda ko'chat yetishtirish**Xoliqov Muxridin Baxromjon o'g'li**

Farg'ona davlat universiteti Mevachilik va sabzavotchilik kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: muhridinxoliqov995@gmail.com**Hamidova Sitoraxon Baxtiyorjon qizi**

Farg'ona davlat universiteti 23-66-guruh talabasi

Usmonaliyev Hayitjon Ilhomjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti 23-66-guruh talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda ko'chat yetishtirishning agrotexnik va meliorativ asoslari yoritilgan. Tuproq sho'rlanishining ko'chatlarning o'sishi va rivojlanishiga ta'siri, sho'rlanishni kamaytirish usullari hamda yuqori sifatli ko'chat olishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalar tahlil qilingan. Shuningdek, tuproqni yuvish, drenaj tizimlarini takomillashtirish, organik va mineral o'g'itlardan foydalanish, tomchilatib sug'orish hamda sho'rga chidamli navlarni tanlashning ahamiyati ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda ko'chat yetishtirish samaradorligini oshirish va ekinlar hosildorligini ko'paytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sho'rlangan tuproq, issiqxona, ko'chat yetishtirish, melioratsiya, sug'orish, tuproq unumdorligi, agrotexnika, hosildorlik, drenaj, sabzavotchilik.

Ключевые слова: засоленная почва, теплица, выращивание рассады, мелиорация, орошение, плодородие почвы, агротехника, урожайность, дренаж, овощеводство.

Key words: saline soil, greenhouse, seedling cultivation, reclamation, irrigation, soil fertility, agricultural technology, productivity, drainage, vegetable growing.

Kirish

Hozirgi kunda qishloq xo'jaligida issiqxona xo'jaliklarini rivojlantirish va ularda yuqori sifatli ko'chat yetishtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondirishda issiqxonalarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Biroq ayrim hududlarda tuproq sho'rlanishi issiqxonalarda ko'chat yetishtirish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tuproq tarkibida eruvchan tuzlarning me'yoridan ortiq to'planishi o'simliklarning o'sishi va rivojlanishini sekinlashtiradi, natijada ko'chat sifati pasayadi hamda kelgusidagi hosildorlikka salbiy ta'sir qiladi. Shu sababli sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda ko'chat yetishtirishning samarali usullarini qo'llash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Sho'rlangan tuproqlarda ko'chat yetishtirish jarayoni tuproqning fizik-kimyoviy xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim. Tuproqdagi ortiqcha tuzlar o'simlik ildizlarining suv va oziqa moddalarini o'zlashtirishiga to'sqinlik qiladi. Natijada urug'larning unib chiqishi sustlashadi, ko'chatlarning ildiz tizimi yaxshi rivojlanmaydi va vegetativ o'sish jarayonlari sekinlashadi. Ayniqsa pomidor, bodring, qalampir kabi issiqxona ekinlari sho'rlanishga sezgir bo'lib, bunday sharoitda ularni yetishtirish uchun qo'shimcha agrotexnik tadbirlar talab etiladi. Sho'rlanishning salbiy ta'sirini kamaytirish maqsadida avvalo tuproqning meliorativ holatini yaxshilash zarur. Buning uchun tuproqni

yuvish sug'orishlari o'tkazilib, ortiqcha tuzlar ildiz qatlamidan chiqariladi. Drenaj tizimlarining samarali ishlashi ham muhim ahamiyatga ega, chunki yer osti suvlarining sathi yuqorilashi sho'rlanish jarayonini kuchaytiradi. Tuproq tarkibiga organik o'g'itlar, jumladan chirindi va kompost solish uning strukturasi yaxshilaydi, nam saqlash xususiyatini oshiradi hamda foydali mikroorganizmlar faoliyatini kuchaytiradi. Ko'chat yetishtirishda sug'orish usulini to'g'ri tanlash ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy tomchilatib sug'orish texnologiyasi suvdan tejamkor foydalanish bilan birga tuproq yuzasida tuzlarning to'planishini kamaytiradi. Bunday usul o'simlik ildizlariga kerakli miqdorda namlik va oziqa moddalarini yetkazib beradi. Shu bilan birga, mineral o'g'itlarni me'yor asosida qo'llash ko'chatlarning o'sishini jadallashtiradi va ularning sho'rga chidamliligini oshiradi. Ayniqsa fosfor va kaliy elementlari ildiz tizimining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda sifatli ko'chat olish uchun sho'rga nisbatan chidamli navlardan foydalanish tavsiya etiladi. Bunday navlar noqulay muhit sharoitlariga moslashgan bo'lib, tuzlarning salbiy ta'siriga nisbatan barqarorroq hisoblanadi. Ko'chatlarni yetishtirish davrida issiqxona ichidagi harorat va namlik ko'rsatkichlarini me'yor darajasida saqlash ham muhim omillardan biridir. Haroratning keskin o'zgarishi va ortiqcha namlik ko'chatlarning kasallanish xavfini oshiradi. Bundan tashqari, ko'chatlarni torf, perlit, vermikulit kabi maxsus substratlarda yetishtirish ham yaxshi natija beradi. Ushbu substratlar sho'rlanish darajasi yuqori bo'lgan tuproqlarning salbiy ta'sirini kamaytirib, ildizlarning sog'lom rivojlanishini ta'minlaydi. Natijada ko'chatlarning yashovchanligi ortadi va asosiy maydonga ko'chirib o'tkazilgandan keyin tez moslashadi.

Xulosa

Sho'rlangan tuproqli issiqxonalarda ko'chat yetishtirishda tuproq sho'rlanishining salbiy ta'sirini kamaytirishga qaratilgan agrotexnik va meliorativ tadbirlarni o'z vaqtida amalga oshirish muhim hisoblanadi. Tuproqni yuvish, drenaj tizimlarini yaxshilash, organik va mineral o'g'itlardan oqilona foydalanish, tomchilatib sug'orish texnologiyasini qo'llash

hamda sho'rga chidamli navlarni tanlash yuqori sifatli ko'chat olish imkonini beradi. Ushbu tadbirlar nafaqat ko'chatlarning sog'lom rivojlanishini ta'minlaydi, balki issiqxona ekinlarining hosildorligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Atabayeva X.N., Umarov Z.U. *Sabzavotchilik asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Yormatova D., Toshpo'latov Y. *Issiqxona xo'jaligi va sabzavotchilik*. – Toshkent, 2021.
3. Kovda V.A. *Засоленные почвы и их мелиорация*. – Москва, 2017.
4. Dospekhov B.A. *Методика полевого опыта*. – Москва: Агропромиздат, 2018.
5. FAO. *Salt-Affected Soils and their Management*. – Rome, 2020.
6. Brady N.C., Weil R.R. *The Nature and Properties of Soils*. – Pearson Education, 2017.